

**Наголос в українській мові.
Особливості вимови й написання
ненаголошених голосних**

1. Що таке наголос?
2. Які звуки називаємо наголошеними, які — ненаголошеними?
3. Чому завжди потрібно дотримуватися правил наголошування?
4. Як вимовляємо ненаголошені голосні [е], [и]?
5. Як перевірити правильність написання ненаголошених голосних?

Шукаємо відповіді на запитання:

1. Де можна знайти інформацію про правильне наголошування слова?
2. Чи впливає наголос на вимову звуків?
3. Чому є різниця у вимові й написанні ненаголошених голосних?

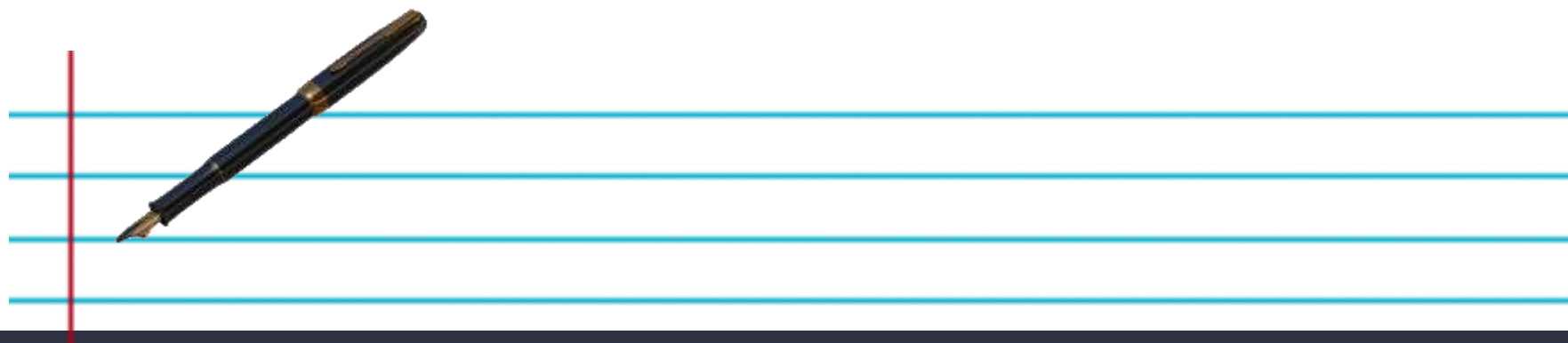
Уявіть, що сталося б, якби в українській мові не було правил наголошування звуків. Висловіть свої міркування кількома реченнями.

Вправа 1. Позначте наголос у поданих словах. Які труднощі виникли? Від чого залежить значення виділеного слова? Висловте припущення про те, який наголос в українській мові — рухомий чи нерухомий (сталий).

Бага́ття, верба́, видноко́ло, обері́г, о́лень, за́мок, земля́,
зе́мле, кишéня, ко́лесо, ко́лія.

Вправа 2. Прочитайте речення. Що їх об'єднує? Чи можна вважати їх текстом. Визначте, яка інформація є для вас відомою, яка — новою

1. Наголос — це вимова одного зі складів слова з більшою силою голосу. Склад, на який падає наголос, називаємо **наголошеним**, інші склади в слові є **ненаголошеними**.

2. Наголос може бути закріпленим за певним місцем у слові і вільним. Наприклад, у чеській мові завжди наголошений перший склад, у польській — передостанній, у французькій — останній.

3. В українській мові наголос **вільний**, тобто не закріплений за одним зі складів.

4. У різних формах одного слова можуть бути наголошеними різні склади: тарі**л**ка — тарі**л**ки, ля**л**ька — ляль**к**и.

5. Низка слів має подвійний наголос : алфаві**т** — алфаві**т**, весня**н**ий — весня**н**ий, зав**ж**ди — зав**ж**ди.

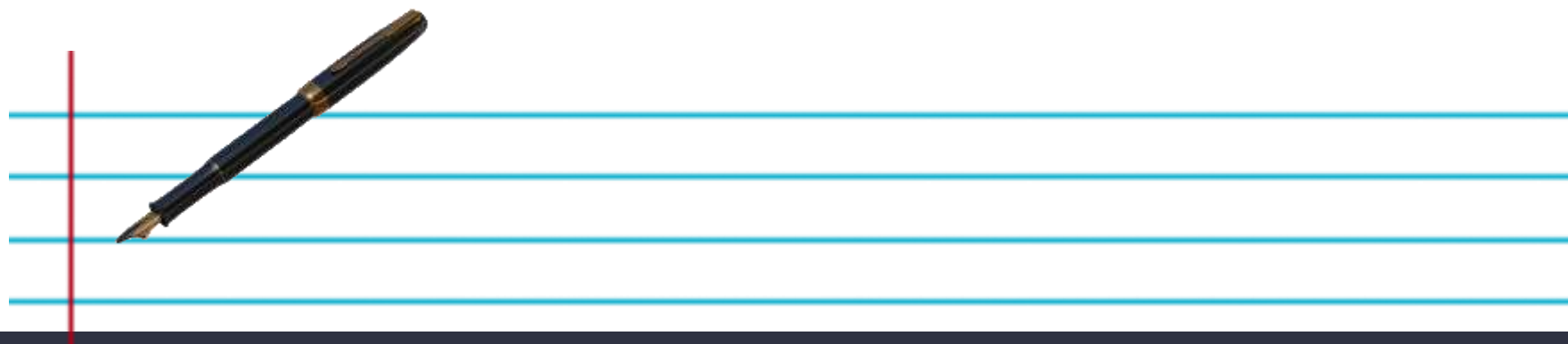
6. Якщо маєте сумнів, як правильно наголошувати слово, зверніться до **орфоепічного** словника.

Вправа 3. Запишіть слова і поставте наголос. Спостерігайте за тим, які голосні вимовляємо чітко.
Чим відрізняється вимова наголошених і ненаголошених [е], [и]? Висловте припущення, чи
впливає на вимову голосних місце наголосу

Весня́ний — ве́сно, земл́я — зе́мле, си́мвол —
симво́лічний, стреко́тати — стре́кіт.

Вправа 4. Розгляньте уважно таблицю.

Написання ненаголошених голосних у коренях слів

Написання е, и перевіряємо наголосом:	
змінюю форми слова	верба — верби, дерево — дерев
добором спільнокореневого слова	сивина — сивий, медовий — мед
Пишемо е:	
якщо ненаголошений випадає	човен — човна
у буквосполученнях -ере-, -еле-, що є складником однієї значущої частини слова — префікса, кореня або суфікса (це правило застосовується лише для власне українських слів, пор.: периметр)	череда, пелехатий
у суфіксах -ен-, -еньк-, -есеньк-, -тель-	зроблений, вишенька, малесенький, учитель
Пишемо и:	
у буквосполученнях ри, ли	дрижати, глитати
у коренях -бир-, -дир-, -мир-, -пир-, -стил-, якщо далі є наголошений [а]	забираю, задираю, завмираю, застилаю
перед складом з наголошеним [у] та [і] звук [о] уподібнюється до звука [у] й вимовляємо так: [оу]	зозуля, подушка, кожух, потік
якщо не можна дібрати перевірне слово, написання перевіряємо за орфографічним словником	левада, легенда, кишень

200

Уставте пропущені букви. Поясніть правила вживання їх, користуючись таблицею. Підкресліть слова, написання яких потрібно перевіряти за словником. Складіть словосполучення з будь-якими трьома словами.

Б..резовий, скр..паль, п..ріг, ож..ледиця, ш..лестить,
ч..пурити, см..река, гр..міти, з..мовий, бл..щати, п..ктораль,
кр..вавий, в..мова, в..давництво, г..лубка, пр..годи, с..рди-
тий, л..гкий, к..зуля, пр..рода, віт..р, бл..скавиця, н..сти,
др..жати, груд..нь, ст..регти.

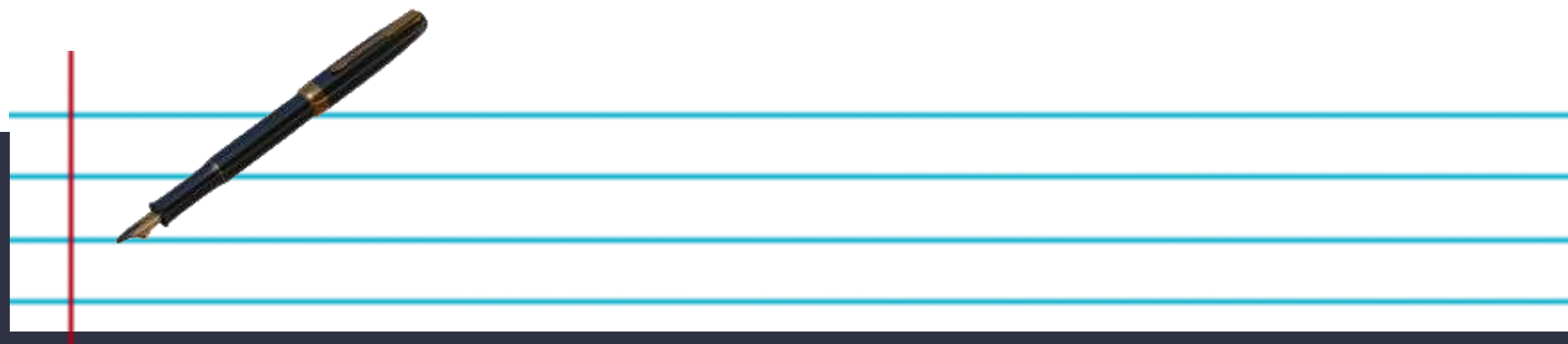

Перевірка!

Березовий, скрипаль, пиріг, ожеледиця, шелестить, чепурити, смерека, гриміти, зимовий, блищати, пектораль, кривавий, вимова, видавництво, голубка, пригоди, сердитий, легкий, козуля, природа, вітер, блискавиця, нести, дрижати, грудень, стерегти.

Вправа. Доберіть антоніми до поданих слів. Запишіть слова парами.
Підкресліть ненаголошені голосні.

Наступний, літній, ранковий, поразка, спокій,
доганяти, майбутній.

Перевіримо!

Наступний – попередній, літній – зимовий,
ранковий – вечірній, поразка – перемога, спокій –
тривого, доганяти – відставати, майбутній –
минулий.

Домашнє завдання

206

Уставте пропущені букви, поясніть написання. Складіть речення з трьома–чотирма поданими словосполученнями.

Б..зпека життєдіяльності, ц..фрове с..редо..ще, достовір-
ність дж..рел, прав..ла для велосип..диста, фінансові р..сурси
родини, ощадл..ве в..кор..стання, повторне п..р..роблення
вторинної с..ров..ни, прав..льне харчування.